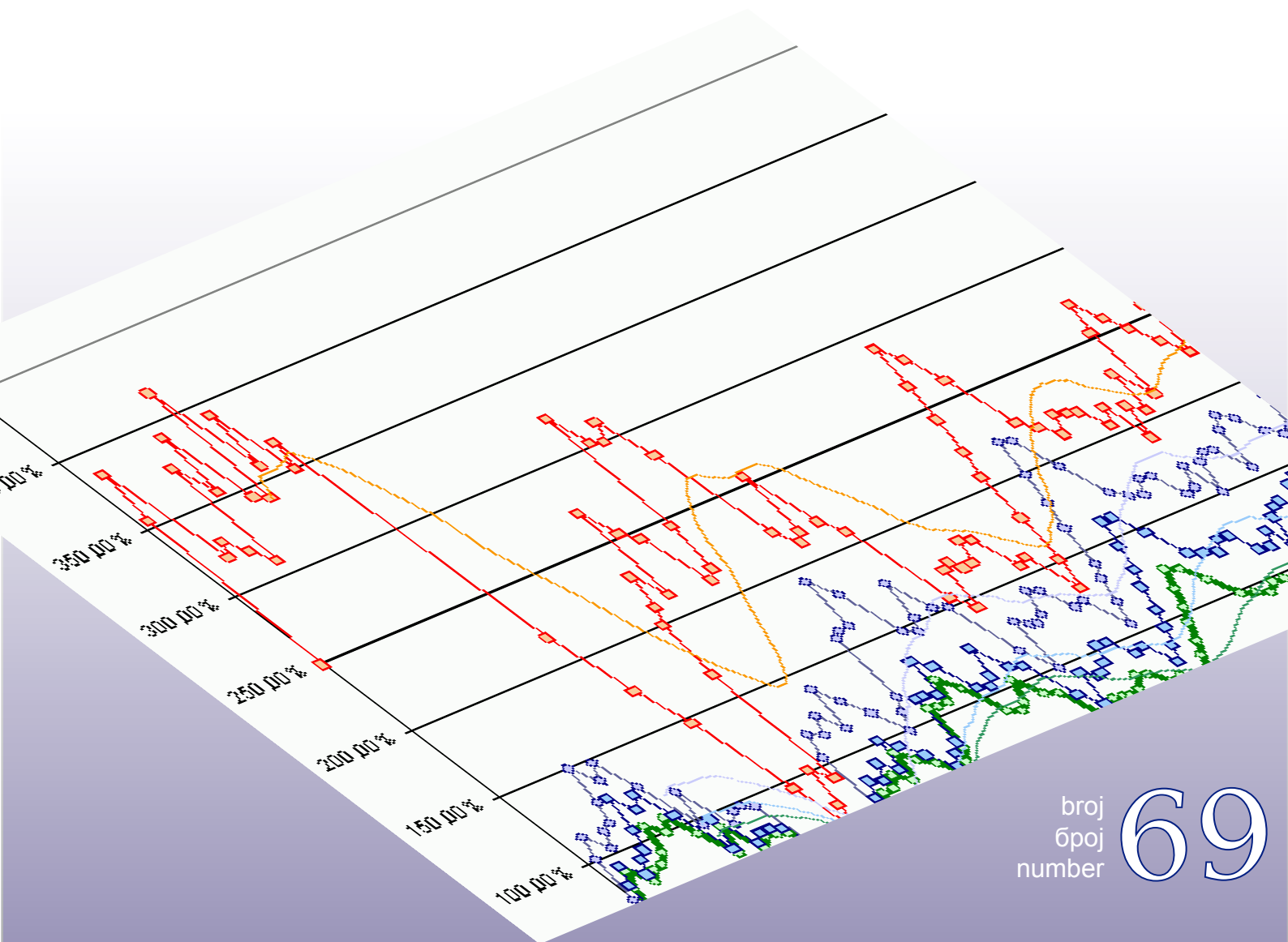

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

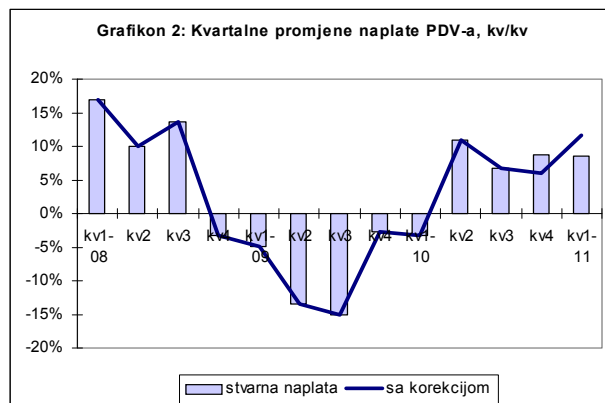
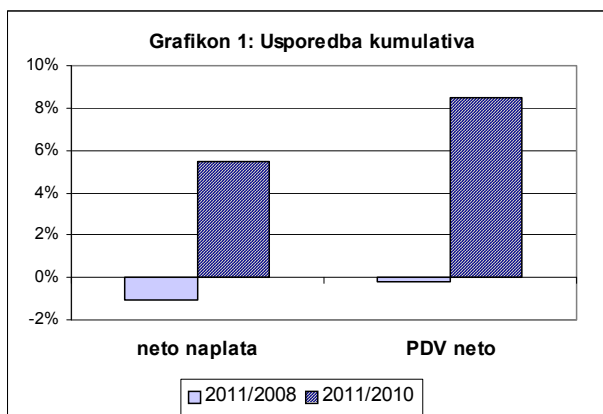
Oma Bilten

broj
број
number **69**

Uz ovaj broj

Prema preliminarnom izvještaju UNO po vrstama prihoda u prvom kvartalu 2011. naplaćeno je, po odbitku povrata, 1,097 mlrd KM neizravnih poreza, što je za 5,69% više nego u istom kvartalu 2010.g. U ovaj postotak je uključeno je i cca 13,9 mil KM naplaćenih prihoda koji su ostali neusklađeni nakon usklađivanja uplata na JR sa podnesenim prijavama/deklaracijama u modulima IT sustava UNO. I pored određenih nepovoljnih kretanja, u prvom kvartalu je zabilježen nastavak pozitivnog trenda iz četvrtog kvartala 2010.godine. Kretanje naplaćenih prihoda od PDV-a u prvom kvartalu 2011.g. je u velikoj mjeri slično kvartalnoj shemi kretanja ukupnih prihoda od neizravnih poreza, s obzirom na dominantan udio ovih prihoda u ukupnim приходima. Tako su prihodi od PDV-a konačno, prvi put nakon izbijanja krize, dostigli prihode iz pretkrizne 2008.godine (Grafikon 1).

Međutim, naplatu prihoda od PDV-a opterećuju rastući povrati. Zahtjevi za povrat PDV-a su u porastu, a negativni efekti su dodatno pojačani prijenosom zahtjeva za povrat iz 2010.g. u 2011.g. Preneseni povrati su umanjili neto PDV-e u prvom kvartalu, ali su istodobno povećali suficit fiskalne 2010.godine. Efeti prenesenih povrata na rast neto PDV-a u prvom kvartalu 2011.g. u odnosu na isti kvartal 2010.g. iznose minimalno 3,2 indeksna poena (Grafikon 2). I pored ekstremno visoke mjesečne naplate prihoda od trošarina u ožujku prvi kvartal 2011. je u cjelini donio smanjene prihode od trošarina, na prvom mjestu, trošarina na cigarete i putarine, ali i stagnaciju prihoda od trošarina na naftne derivate, što je predmetom analize koju objavljujemo u ovom broju Biltena.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Tržište nafte i naftnih derivata sa osvrtom na EU	2
Kako se mjeri konkurentnost ekonomije?	7
Konsolidirani izvještaji: JR, Institucije BiH, entiteti	13
Konsolidirani izvještaji: Županije	15

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Tošić, prof. anglistike

Tržište nafte i naftnih derivata sa osvrtom na EU

(Autor: Aleksandar Eskić, makroekonomista u Odjeljenju)

Uvod

Tržište nafte i naftnih derivata predstavlja veoma važan segment svake nacionalne privrede. U prethodnom periodu odigralo se nekoliko ključnih događaja koji su imali, i još uvijek imaju, snažan utjecaj na gospodarska kretanja uopće. Prije svega Rafinerija nafte Bosanski Brod je isporučila prve količine finalnih proizvoda koncem 2008. godine. Od tada se počela smanjivati tražnja za ovim proizvodima iz uvoza.

Na svjetskom tržištu dolazilo je do snažne ekspanzije, pa potom kontrakcije ponude nafte u nekoliko navrata. To je povremeno dovodilo do enormnog porasta cijena što je kratkoročno koristilo isključivo zemljama neto izvoznicama nafte. Istodobno, porast cijene nafte je uzrokovao pokretanje inflatorne spirale, što je povlačilo za sobom povećanje općeg nivoa cijena u skoro svim privredama svijeta.

Polovicom 2009. godine vlasti Bosne i Hercegovine usvajaju novi Zakon o trošarinama, koji predviđa dodatno opterećenje nafte i naftnih derivata putarinom za autoceste od 0,10 KM/l, što je dovelo do momentalnog povećanja maloprodajnih cijena ovih proizvoda.

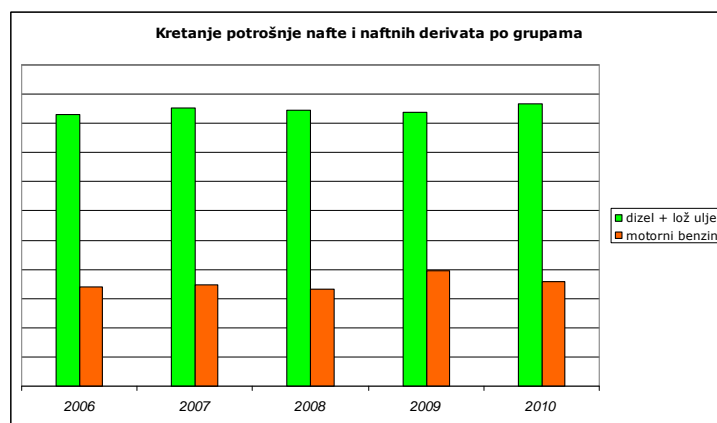
Istodobno možemo primjetiti da ni okruženje nije mirovalo. Na razini EU, Vijeće EU je usvojilo novu Smjernicu tijekom 2008. godine (odnosno 2003. godine). U međuvremenu je usvojeno nekoliko izmjena i dopuna ovih smjernica koje se isključivo odnose na 10 zemalja članica koje su se pridružile EU 01.05.2004. godine.

Također, i Hrvatska je izradila novu politiku poreznog tretmana energenata koja se primjenjuje od početka 2010. godine, i ona zapravo predstavlja korak bliže EU. Srbija je takođe izradila novu politiku oporezivanja energenata i ona se primjenjuje od početka 2011. godine. Prema posljednjim informacijama, EU se negativno oglasila povodom ovog Zakona o trošarinama i vrlo vjerovatno je da će on pretrpiti izmjene u skoroj budućnosti.

Kretanja na domaćem tržištu

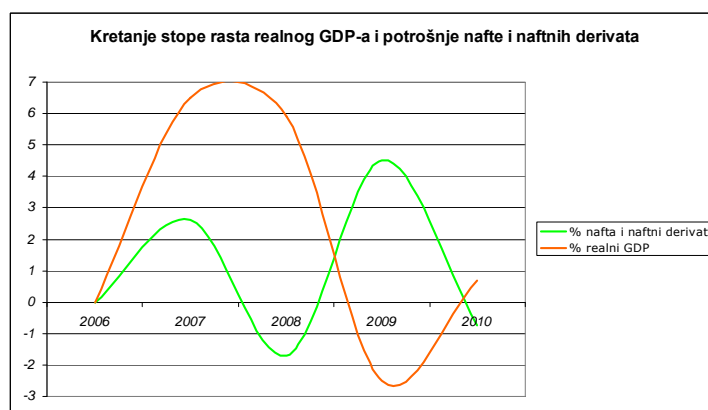
U Bosni i Hercegovini primjenjuje se Zakon o trošarinama (*Službeni glasnik BiH 49/09*) koji uređuje oporezivanje prometa i/ili uvoza određenih vrsta proizvoda na teritoriju BiH. Trošarina na naftne derivate plaća se po litri derivata na količinu utvrđenu pri temperaturi +15 C. Isto tako, predviđeno je da se odredbe ovog zakona odnose i na putarinu. Ovaj Zakon predviđa povrat trošarine fizičkim i pravnim licima koja koriste lož-ulje za zagrijavanje stambenih i poslovnih objekata i objekata za poljoprivrednu proizvodnju. UNO BiH je dužna da izvrši povrat uplaćene trošarine najkasnije u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. Što se tiče putarina, Zakon predviđa oslobađanje plaćanja putarine na dizel gorivo koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica (za pogon šinskih vozila), u količini koju odobri Upravni odbor na prijedlog vlada entiteta i Brčko distrikta.

Kao što smo istakli u uvodu, Rafinerija nafte Bosanski Brod isporučila je prve količine finalnih proizvoda koncem 2008. godine. Ovo je dovelo do smanjenja potražnje za naftom iz uvoza. Kretanje ukupne potrošnje količine nafte blago je oscilirao oko ravnotežnog položaja do kraja 2010. godine. Istodobno na grafikonu vidimo povećani udio motornih benzina tijekom prethodne dvije godine u odnosu na početak analiziranog razdoblja.

*) izvor podataka: UNO BiH

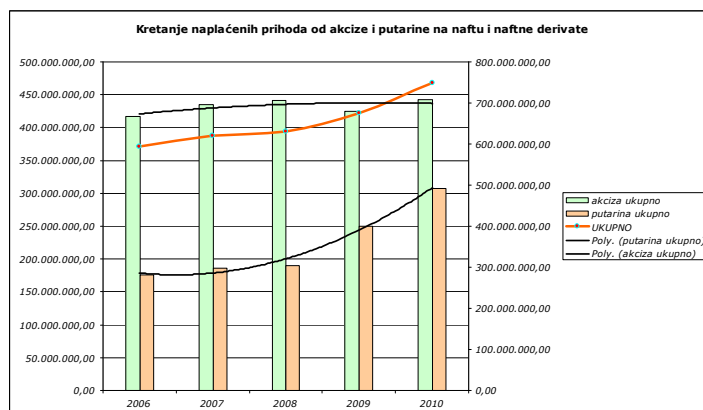
Analizirajući pokazatelj 'energetska ovisnost'¹ zaključujemo da BiH ima pozitivan trend što, ako uzmemo gore navedeno, ne iznenađuje. Prelomna točka je 2009. godina kada ovaj pokazatelj iznosi oko 62%, dok u 2010. godini iznosi približno 56%. U EU samo Danska (uz Norvešku, naravno) se razlikuje od ostalih zemalja i bilježi pozitivan odnos. Usporedbe radi, navodimo da je energetska ovisnost Slovenije 100%, dok se kod Hrvatske primjećujemo trend rasta sa 57,5% u 1998. godini na 84,6% u 2008. godini.

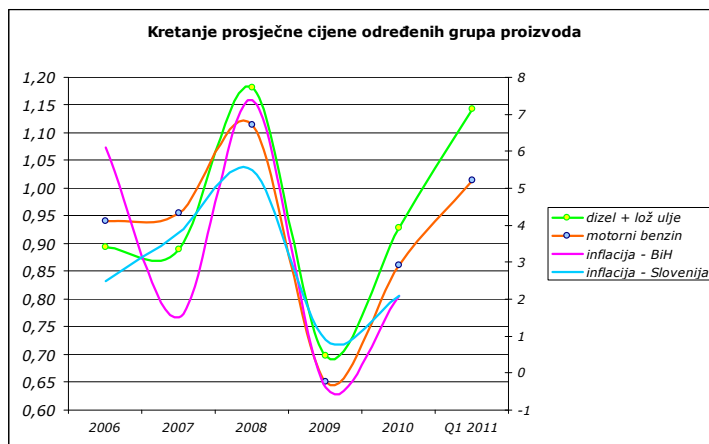
Sljedeći pokazatelj koji smo imali u fokusu je 'energetski intenzitet'². Sa gornjeg grafikona vidimo da stopa promjene bruto domaće potrošnje energenata ima suprotan smjer kretanja u odnosu na stopu promjene bruto društvenog proizvoda tijekom prethodnih nekoliko godina. Ovo nas navodi na zaključak da ne postoji jasna veza (uzrokovana možda nezadovoljavajućim kvalitetom statističkih podataka) između ove dvije pojave u promatranim vremenskim razdobljima.

¹ Energy dependency – pokazatelj razvijen od strane Eurostat-a. On pokazuje u kojoj mjeri je zemlja ovisna o uvozu kako bi podmirila svoje potrebe za energijom. Računa se po sledećoj formuli: neto uvoz / bruto domaća potrošnja + rezerve

² Energy intensity – pokazatelj također razvijen od strane Eurostat-a. On služi kao indikator efektivnosti u smislu uporabe energije kako bi se proizvela dodana vrijednost. Definiira se kao odnos bruto domaće potrošnje energenata i bruto društvenog proizvoda.

Što se tiče naplaćenih prihoda od trošarine i putarine na naftne derivate stanje se moglo i pretpostaviti ako uzmemo u obzir sve što je prethodno rečeno. Naime, s obzirom da se trošarinska obveza obračunava u apsolutnom iznosu na količinu, imamo da i prihodi od trošarina bilježe blage oscilacije oko ravnotežnog položaja kao što je slučaj i kod količine. No, kod prihoda od putarine vidimo nagli rast koji započinje u 2009. godini i nastavlja se u 2010. godini. Ovo zbog toga što je polovicom 2009. godine stupio na snagu novi Zakon o trošarinama koji je predvidio uvođenje posebne putarine u visini od 0,10 KM/l u svrhu izgradnje autocesta. Napomene radi, ovdje ističemo da se ovi prihodi ne raspodjeljuju kao i svi ostali prihodi koje prikuplja UNO BiH, već se na njih odnose posebna pravila za raspodjelu.

*) podaci za inflaciju preuzeti iz tematske publikacije Agencije za statistiku BiH.

***) podaci za inflaciju u Sloveniji preuzeti sa Eurostat-a

Na gornjem grafikonu smo probali prikazati na koji način i u kojoj mjeri koreliraju promjene uvoznih cijena naftnih derivate i razine inflacije. Vidimo da, sa izuzetkom 2007. godine, prosječna cijena (lijeva skala) u značajnoj mjeri izravno korelira sa općom razinom cijena (desna skala).

Kretanja na tržištu EU

Konkurentan, pouzdan i samoodrživ energetski sektor je od ključne važnosti za gospodarstvo i interesovanje za njega konstantno raste posljednjih godina. Razloga ima više, ali neki od najvažnijih su izrazite promjene cijene nafte, prekidi u ponudi energenata iz zemalja koje nisu članice itd. Ovo je dovelo do toga da se pitanje energije stavlja u fokus svih, kako nacionalnih, tako i europskih političkih akcionih planova.

Početakom 2007. godine Europska komisija usvojila je dokument COM(2007)1 kojim predlaže energetska politiku za Europu, sa ciljem da se izbori sa klimatskim promjenama i poveća energetska sigurnost i konkurentnost EU. Ovim se izražava potreba EU za novim pravcem, ka sigurnijom, samoodrživom ekonomijom, koja će emitirati manje štetnih plinova, što će zasigurno koristiti svima. Jedan od ciljeva je da se korisnicima energije pruži više izbora, a drugi je da se potaknu investicije u energetska infrastrukturu. Na osnovu prijedloga Europske komisije, u ožujku 2007. godine Vijeće EU je postavilo sledeće ciljeve:

- smanjenje emisije stakleničkih plinova za najmanje 20% do 2020 (u poređenju sa razinom iz 1990. godine)
- unaprijediti energetska efikasnost za 20% do 2020
- povećati udio energije iz obnovljivih izvora na 20% do 2020
- povećati udio biogoriva za potrebe transporta na 10% do 2020

Korištenje energije iz obnovljivih izvora se ističe kao ključan element u energetska politici, smanjujući ovisnost od zemalja koje nisu članice, smanjujući emisiju stakleničkih plinova, razdvajajući troškova energije od cijene nafte. Drugi ključan element je ograničenje potražnje, promovirajući energetska efikasnost, kako unutar energetska sektora, tako i kod krajnjih korisnika³.

Potom Vijeće usvaja Smjernicu 2008/118/EC od 16.12.2008 koja se tiče općeg okvira vezano za trošarinske obveze i poništava Smjernicu 92/12/EEC koja je do tada važila. Ova smjernica uspostavlja zajednički okvir za proizvode koji su predmet oporezivanja trošarinom, kako bi garantirali njihovo slobodno kretanje i ispravno funkcioniranje internog tržišta Europske unije. Prvenstveno, ova Smjernica utječe na potrošnju energetska proizvoda i električne energije obuhvaćenih Smjernicom 2003/96/EC. Sustav minimalnih stopa u EU, koji se dugo vremena odnosio isključivo na mineralna ulja, proširen je na ugalj, prirodni plin i električnu energiju. Ovaj sustav određuje minimalne stope oporezivanja koji se primjenjuju na energente koji se koriste kao pogonska goriva ili goriva za zagrijavanje, kao i električnu energiju. Upravo zbog toga je cilj da se unaprijedi funkcioniranje internog tržišta smanjujući distorzije u smislu konkurentnosti između mineralnih ulja i ostalih energenata. U skladu sa ciljevima EU i Kyoto protokola, ovim se ohrabruje efikasnija uporaba energije kako bi se smanjila ovisnost o uvozu energenata i ograničila emisija stakleničkih plinova. Također, u interesu zaštite okoline, ovim se zemlje članice EU ovlašćuju da daju porezne olakšice poslovnim subjektima koji poduzimaju specifične mjere kako bi smanjile emisiju štetnih plinova.

Energenti i električna energija se oporezuju kada se koriste kao pogonsko gorivo ili gorivo za zagrijavanje. Stupanj oporezivanja koji primjenjuju zemlje članice EU ne može biti niži od minimalnih stopa određenih ovom Smjernicom:

<i>u eurima na 1000 litara</i>	Od 01.01.2004.	Od 01.01.2010.	BiH	%
(olovni) motorni benzin (2710 11 31, 2710 11 51, 2710 11 59)	421	421	204	48
Bezolovni motorni benzin (2710 11 31, 2710 11 41, 2710 11 45, 2710 11 49)	359	359	179	50
Dizel gorivo i gasna ulja (od 2710 19 41 do 2710 19 49)	302	330	153	46
Kerozin (2710 19 21, 2710 19 25)	302	330	153	46

³ Kako bi ispunili rastuće zahtjeve donosilaca odluka, Eurostat je razvio koherentan i harmoniziran sustav za energetska statistiku.

Iz gornje tablice vidimo da se u EU proizvodi pod tarifnom oznakom 2710 11 31 svrstavaju i pod 'motornim benzinom' kao i pod 'bezolovnim motornim benzinom'. Ovo zbog toga što je moguće da ovaj proizvod sadrži manje ili više olova što postaje određujući faktor prilikom oporezivanja ovog proizvoda trošarinom. S obzirom da se visina trošarinske obveze razlikuje za (olovne) motorne benzine od bezolovnih motornih benzina, bitno je razlikovati ove proizvode sa ciljem adekvatnog poreznog tretmana. U dokumentu Carinska tarifa BiH za 2011. godinu (Službeni glasnik BiH 106/10) pod ovom tarifnom oznakom smatra se motorni benzin za avione bez obzira na udio olova u njemu. Istodobno u Pravilniku o primjeni Zakona o trošarinama BiH (Službeni glasnik BiH 50/09), u dijelu koji se odnosi na 'predmet oporezivanja', u članku 3. stoji da se proizvodi pod tarifnom oznakom 2710 11 31 svrstavaju i porezno tretiraju kao 'motorni benzin'. To nas navodi na zaključak da je potrebno dalje poduzimati potrebne radnje kako bi se nacionalno zakonodavstvo, i u ovom dijelu, harmoniziralo sa važećom smjernicom na razini EU.

Istodobno je potrebno istaknuti da je Parlament EU predlagao višu stopu trošarinskih obveza na gore navedene energetske proizvode. To znači da je vrlo vjerovatno da bi moglo doći do daljnjeg povećanja stope trošarine na ove proizvode u skorije vrijeme. Isto tako, Smjernica 2004/74/EC koja dopunjuje Smjernicu 2003/96/EC odnosi se na mogućnost pojedinih zemalja članica da primjenjuju snižene stope trošarinskih obveza na energetske proizvode i električnu energiju, onako kako je to definirano osnovnom Smjernicom. Minimalne stope određene Smjernicom 2003/96/EC mogu stvoriti ozbiljne ekonomske i socijalne poteškoće za određene zemlje članice, prvenstveno Cipar, Češku Republiku, Estoniju, Mađarsku, Latviju, Litvaniju, Maltu, Poljsku, Sloveniju i Slovačku, u smislu da su one prethodno primjenjivale komparativno niže stope trošarinskih obveza na ove proizvode, kao i činjenicu da se nalaze u kontinuiranom procesu ekonomske tranzicije, s relativno nižom razinom dohotka i ograničenom sposobnošću da ovaj dodatni porezni teret kompenziraju smanjenjem drugih poreznih obveza. Posebno se ističe činjenica da bi striktna primjena Smjernice 2003/96/EC neminovno dovela do povećanja cijena što bi imalo negativan efekat na građane i nacionalne ekonomije ovih zemalja, pri tome stvarajući ogroman teret za mala i srednja poduzeća posebno.

Zaključak

Države određuju poreze kako bi financirale svoje rashode. Različite države imaju različite prioritete u određenim razdobljima. Isto tako treba imati u vidu da promjene kao i razlike u pogledu trošarinske obveze na naftu i naftne derivate mogu vrlo lako narušiti konkurenciju unutar EU. Zbog toga su one predmet nekih zajedničkih pravila na razini EU također.

Ono što Bosna i Hercegovina treba da uzme u obzir, jesu i promjene u ovom smislu koje se dešavaju u njenom neposrednom okruženju. Tako imamo da je od početka 2011. godine u Republici Srbiji u primjeni novi Zakon o trošarinama. Ovaj zakon predviđa različit porezni tretman nafte i naftnih derivata proizvedenih u zemlji u odnose na iste koji se uvoze. Taj zakon predviđa poreznu obvezu na motorni benzin proizveden u zemlji (uključujući i bezolovne) od 45 din/l (cca 0,87 KM/l), a za uvezeni motorni benzin iznosi 49 din/l (cca 0,95 KM/l). Za dizel goriva proizvedena u zemlji trošarinska obveza iznosi 35 din/l (0,68 KM/l), a za uvezena dizel goriva iznosi 37 din/l (0,72 KM/l).

Isto tako, od početka 2010. godine u Republici Hrvatskoj je u primjeni novi Zakon o trošarinama (usvojen na sjednici Hrvatskog Sabora 03.07.2009. godine). Ovaj zakon, po ugledu na europsko zakonodavstvo, razlikuje primjenu različitih stopa trošarinske obveze na energente u ovisnosti od njihove upotrebe. Poređenja radi, ovdje ćemo navesti visinu trošarinske obveze samo na motorne benzine i plinska ulja koja se koriste kao pogonska goriva. Trošarinska obveza na motorni benzin iznosi 3,60 kn/l (što je približno 1,00 KM/l), na bezolovni motorni benzin iznosi 2,85 kn/l (cca 0,80

KM/l) i na dizel trošarina iznosi 2,20 kn/l (cca 0,60 KM/l). Isti član ostavlja mogućnost Vladi Republike Hrvatske da uredbom mijenja visinu trošarina propisanih ovim Zakonom.

Na koncu, zaključujemo da je potrebno činiti dalje napore sa ciljem harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa važećim u EU, što bi trebalo dovesti do pojednostavljenja postojećih rješenja kada govorimo o politici oporezivanja nafte i naftnih derivata tj. energenata. Primjerice, navodimo da se proizvod (roba) pod tarifnom oznakom 2710 11 31 prema domaćim propisima svrstava i oporezuje kao motorni benzin, dok se u EU razlikuje postupak svrstavanja od postupka poreznog tretmana tog proizvoda. Tako na koncu imamo da se ona javlja u obje kategorije; motorni benzin i bezolovni motorni benzin; i upravo u ovisnosti od količine olova u njemu oporezuje se odgovarajućom stopom trošarine. Isto tako, vrijeme je da se počnu razvijati i ažurirati fiskalne evidencije za potrebe fiskalne politike. Na taj način bi se omogućio adekvatan pristup u ovisnosti od krajnje uporabe energenta, što je u potpunosti u skladu sa važećom europskom praksom u ovoj oblasti.

Kako se mjeri konkurentnost ekonomije?

(autor: Mirela Kadić)

Konkurentnost se odnosi na sposobnost jedne nacije odnosno ekonomije da postigne takvu razinu produktivnosti koja je potrebna da bi se održao rastući standard njenog stanovništva u kompleksnom globalnom okruženju. Drugim riječima, to je sposobnost zemlje da ostvari gospodarski rast brži od ostalih zemalja i da poveća blagostanje na način da se njena gospodarska struktura mijenja i što učinkovitije prilagođava kretanju međunarodne razmjene. Na razini industrije i poduzeća to se odnosi na sposobnost određenog poduzeća, odnosno industrije, da proizvede i prodaju proizvode i usluge (prvenstveno sposobnost da prodaju) koji mogu proći test međunarodnog tržišta i osigurati određeni povrat sredstava angažiranih u proizvodnji⁴.

Cilj rangiranja konkurentnosti nacionalne ekonomije i njenih performansi i stavljanja istih u odnos s drugim zemljama jeste identificiranje potencijalnih tržišnih i institucionalnih nedostataka i slabosti ekonomske politike, koje bi mogle da ugroze budući ekonomski rast. Danas više nego ikad, u vrijeme rastućih nesigurnosti koje je donijela svjetska ekonomska kriza, naglašena je potreba da se *'uspostavi niz institucija, politika i faktora koji će odrediti razinu produktivnosti u zemlji'*⁵. Ovakvo ekonomsko okruženje (enormni deficiti uzrokovani potrebama država da daju podsticaj svojim strateškim industrijama, strah od ponovne recesije itd.) zahtjevaju od država da nikad ne izgube iz vida dugoročne fundamente konkurentnosti nauštrb kratkoročnih urgencija.

Evolutivni put pojma konkurentnosti: od apsolutnih i relativnih komparativnih prednosti Smitha i Ricarda do pojma konkurentnosti nacije

Konkurentnost u posljednjih tridesetak godina postaje jedan od najčešće analiziranih ekonomskih pojmova. I dok na mikroekonomskoj razini ne postoji dvojba o metodologijama mjerenja konkurentnosti, na makro razini postoje različiti, skoro oprečni, stavovi o mjerenju konkurentnosti među pojedinim zemljama. Pojedini analitičari, kao što je Paul Krugman, zastupaju stav da konkurentnost nije pojam koji je primjenjiv na razini cjelokupnih ekonomija, nego samo na razini poduzeća. On tvrdi da se zemlje ne mogu nadmetati kao što se nadmeću poduzeća i konkurentnost naziva 'opasnom opsesijom'⁶. Klasična ekonomija, čiji su predstavnici Smith i Ricardo, kao osnovne odrednice komparativnih prednosti identificirali su raspoloživost faktora proizvodnje. Weber pominje i sociokulturni kapital i smatra da se ekonomski rezultati mogu objasniti faktorima kao što su sustav vrijednosti i religija. Schumpeter naglašava ulogu poduzetništva, inovacija i tehnologije, dok Drucker govori o konceptu menadžmenta kao osnovnog

⁴ Definicija dostupna na: <http://www-agecon.ag.ohio-state.edu/class/AEDE601/glossary/glossc.htm>

⁵ 'The Global Competitiveness Report 2010-2011', World Economic Forum

⁶ Krugman P. 'Competitiveness: A dangerous obsession', Foreign Affairs, March/April, Volume 73, No.2

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

faktora konkurentnosti. Solow ističe ulogu obrazovanja kao bitan faktor dugoročnog ekonomskog rasta. Michael E. Porter, profesor na Harvard Business School i autor nekoliko klasika u oblasti konkurentnosti, sve te ideje zaokružuje u sustavni model pod nazivom 'Porterov dijamant konkurentnosti'. On naglašava da su zemlje koje ne mogu naći jasnu distinkciju između komparativnih prednosti i konkurentskih prednosti gubitnici u globalnoj ekonomiji. *'Također, u konkurentskoj borbi za nacionalni prosperitet manje je važno u kojoj se grani neka nacija takmiči, već je daleko važnije na koji način ona konkurira.'*⁷

Razina konkurentnosti je predmet interesiranja brojnih međunarodnih institucija i organizacija. Pa tako napredak prati Europska komisija u svom redovnom **'Izvještaju o napretku'**, Europska banka za rekonstrukciju i razvitak koja svake godine objavljuje 'Izvještaj o napretku u tranziciji' (engl. **Transition report**) i daje tzv. 'Indeks tranzicije'. Svjetska banka izrađuje izvještaj pod nazivom **'Doing business'** koji prati uvjete poslovanja kroz razvitak poduzeća od započinjanja poslovanja, kroz poštivanje zakonskih obaveza i regulatornih mjera, mogućnosti kreditiranja poslovanja, zaštite investitora i sl. Podaci se odnose na postignuta rješenja u tekućoj godini koja će važiti u sljedećoj. Tu je još i 'Indeks ekonomskih sloboda' (engl. **Index of Economic Freedom**) koji izrađuje i objavljuje Heritage fondacija, zatim 'Svjetski godišnjak konkurentnosti' odnosno **'World Competitiveness Yearbook'**, koji izrađuje International Institute for Management Development, koji doduše obuhvata samo 58 zemalja.

U tablici broj 1 predstavili smo pregled rangova 16 zemalja među kojima se nalazi i BiH.

	GCR 2010-11⁸	DB 2011⁹	IEF 2011¹⁰	GCR	DB	IEF	prosječni rang	standardn a devijacija
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Estonija	33	17	14	1	1	1	1	0,00
Litvanija	47	23	24	4	2	2	2	1,15
Slovačka	60	41	37	7	5	3	3	2,00
Mađarska	52	46	51	6	7	4	4	1,53
Slovenija	45	42	66	3	6	9	5	3,00
Latvija	70	24	56	10	3	6	6	3,51
Makedonija	79	38	55	13	4	5	7	4,93
Poljska	39	70	68	2	12	11	8	5,51
Bugarska	71	51	60	11	8	7	9	2,08
Rumunjska	67	56	63	9	9	8	10	0,58
Turska	61	65	67	8	10	10	11	1,15
Crna Gora	49	66	76	5	11	13	12	4,16
Albanija	88	82	70	14	13	12	13	1,00
Hrvatska	77	84	82	12	14	14	14	1,15
Srbija	96	89	101	15	15	15	15	0,00
BiH	102	110	104	16	16	16	16	0,00

Tablica 1

Zemlje koje su odabrane su zemlje potencijalni kandidati i zemlje kandidati za EU (Albanija, BiH, Crna Gora, Srbija, te Hrvatska, Makedonija i Turska) i nekoliko zemalja koje su već članice EU. Tačniji kriterij za odabir je taj da su odabrane sve europske zemlje iz grupe zemalja efikasnih ekonomija tj. 'efficiency driven economies' i sve europske zemlje iz grupe zemalja koje se nalaze u

⁷ Porter M. 'Regional Competitiveness in Global Economy', Washington, June 2008.

⁸ 'Global Competitiveness Report 2010-11' obuhvata 139 zemalja.

⁹ 'Doing Business 2011' uključuje 183 zemlje.

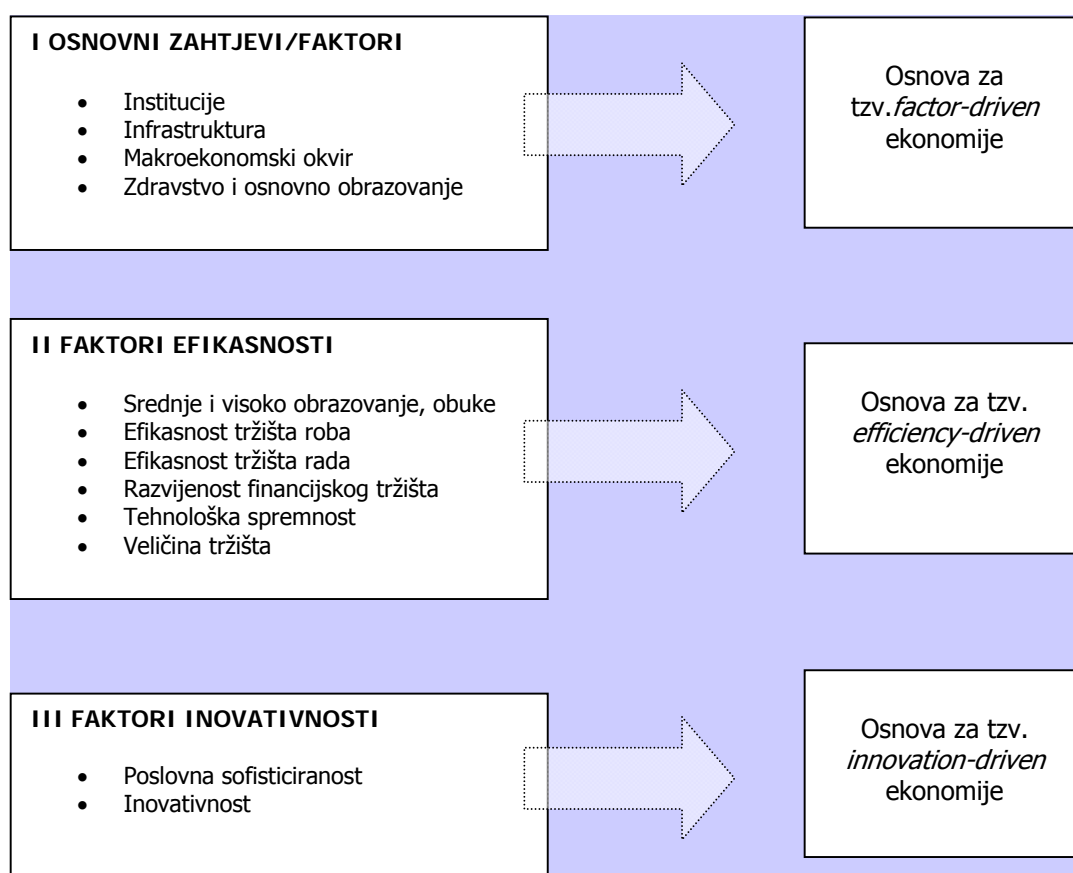
¹⁰ 'Index of economic freedom 2011' uključuje 179 zemalja.

tranziciji između efikasnih ekonomija prema inovativnim, te samo jedna zemlja iz grupe tzv. 'innovation-driven' ekonomija (Slovenija).

Kolone 2, 3 i 4 pokazuje posljednje rangiranje odabranih zemalja u kontekstu svih zemalja za koji određena institucija radi rangiranje. Sljedeće tri kolone (5, 6 i 7) pokazuju rangiranje unutar zadane grupe od 16 zemalja. Kolona 8 pokazuje prosječni rang dobiven rangiranjem neponderiranog prosjeka tri navedena ranga, dok kolona 9, odnosno standardna devijacija, pokazuje koliko vrijedi naš prosječni rang tj. kolika je mjera raspršenosti. U slučaju BiH standardna devijacija rangova je 0, odnosno nema dvojbe da je po svim izvještajima na posljednjem mjestu.

Najobuhvatniji i trenutno najpouzdaniji izvještaj o rangiranju zemalja po konkurentnosti smatra se 'Izvještaj o konkurentnosti' Svjetskog ekonomskog foruma, odnosno '**Global Competitiveness Report**', zbog obuhvata velikog broja zemalja, te stvarnom korelacijom s ostvarenom razinom ekonomskog razvoja. Ovaj izvještaj temelji se na izradi tzv. **Global Competitiveness Index (GCI)**, odnosno indeksa globalne konkurentnosti. Indeks se izrađuje na osnovu 'tvrdih' statističkih pokazatelja (tzv. hard data) i na osnovu posebno dizajnirane ankete (engl. soft data). Cilj ankete je mjeriti one faktore konkurentnosti koji nisu raspoloživi iz standardnih statističkih podataka, odnosno mjeriti percepciju anketiranog subjekta (srednji i top menadžment odabranog uzorka poduzeća¹¹) o učinkovitosti i neovisnosti pravosuđa, sklonosti inovacijama, učinkovitosti poreznog sustava i sl.

GCI je podijeljen u tri podindeksa, odnosno u dvanaest stupova (tzv. pillars).

Grafikon 1

¹¹ Strukturu i veličinu uzorka za BiH utvrđuje MIT centar Sarajevo kao partner institut WEF-a za BiH.

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

Prema GCI-u pretpostavka je da zemlje prolaze kroz tri faze razvoja. Na grafikonu 1 prikazana je veza između te tri faze razvitka i stupova i podindeksa, odnosno za koju fazu razvitka su bitni koji stupovi.

Razina razvijenosti ekonomija		GDP per capita US\$ ¹²
Faza 1.	Faktorske ekonomije	> 2.000
	Tranzicija iz 1. u 2. fazu	2.000-3.000
Faza 2.	Efikasne ekonomije	3.000-9.000
	Albanija	3.808
	Makedonija	4.515
	BiH	4.525
	Srbija	5.872
	Bugarska	6.423
	Crna Gora	6.635
	Rumunjska	7.500
	Turska	8.215
	Tranzicija iz 2. u 3. fazu	9.000-17.000
	Litvanija	11.141
	Poljska	11.273
	Latvija	11.616
	Mađarska	12.868
	Hrvatska	14.222
	Estonija	14.238
	Slovačka	16.176
Faza 3.	Inovativne ekonomije	> 17.000
	Slovenija	23.726

Tablica 2¹³

Na tablici 2 vidimo da se Bosna i Hercegovina nalazi u skupini zemalja koje su u drugoj fazi razvoja odnosno da spada u 'efficiency-driven' ekonomije.

Konkurentnost Bosne i Hercegovine po GCI

U anketi koju sprovodi WEF posljednje pitanje u upitniku za poduzetnike je da sa ponuđene liste identificiraju i rangiraju pet najproblematičnijih faktora za poslovanje. Na grafikonu 2 vidimo koje su to probleme poduzetnici u BiH identificirali kao najproblematičnije i kako se ta percepcija mijenjala tokom posljednje tri godine.

U 2010. godini kao **pet najproblematičnijih faktora u BiH** navedeni su:

- pristup financijskim izvorima (13,5%),
- porezne stope (11,8%),
- neefikasna državna birokracija (11,5%),

¹² Izvor: Svjetska banka; dostupno na: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

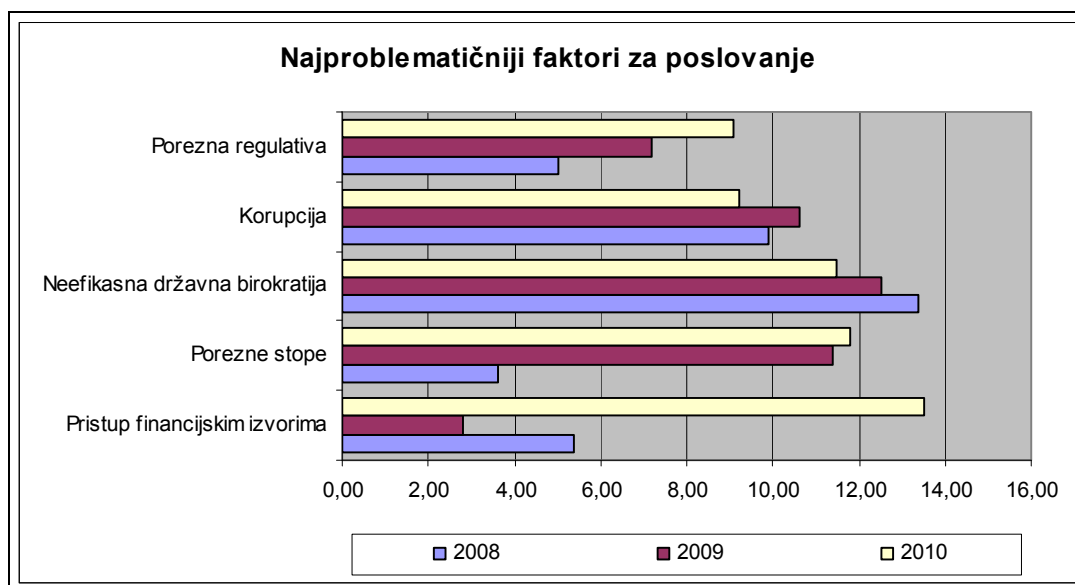
¹³ BDP po stanovniku kao široko dostupna mjera korištena je kao proxy za plaće, jer međunarodno usporedivi podaci za plaće nisu dostupni za sve obuhvaćene zemlje.

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

- korupcija (9,2%) i
- porezna regulativa (9,1%).

Pristup financijskim izvorima je faktor koji se tek u ovoj godini izdvojio kao izuzetno problematična stavka, prvenstveno zbog utjecaja svjetske ekonomske krize. Zanimljiva činjenica je da su poduzetnici kao drugi po problematičnosti faktor izdvojili 'porezne stope', dok se ukupna porezna stopa nadalje u izvještaju (po službenim statistikama) identificira kao jedna od konkurentnih prednosti Bosne i Hercegovine.

Pretpostavljamo da je glavni problem u izuzetno kompleksnom poreznom sustavu BiH, koji zbog fragmentacije nadležnosti između države i entiteta i neusklađenosti entitetskih poreznih sustava otežava poslovanje kompanijama koje posluju na teritoriju BiH (tj. imaju podružnice u oba entiteta i Distriktu Brčko) i povećava troškove poštivanja poreznih propisa. S druge strane, porezni sustav BiH je u odnosu na druge zemlje konkurentan zbog sustava PDV-a sa jednom stopom i vrlo niskim stopama poreza na dohodak i dobit.

Grafikon 2

10 konkurentnih prednosti:

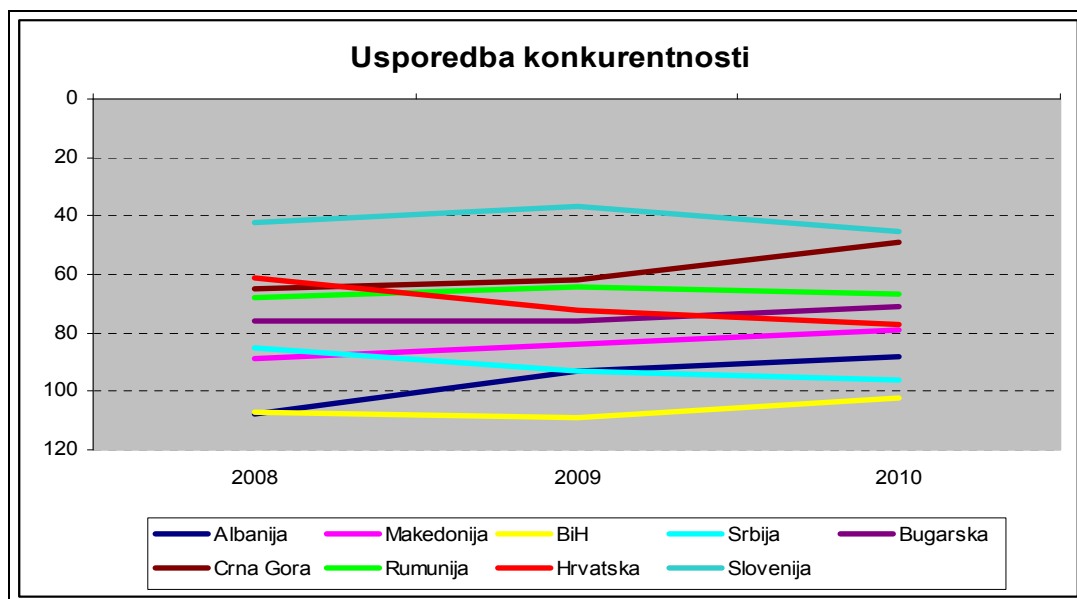
- Prakse zapošljavanja i otpuštanja radnika (10)
- Inflacija* (14)
- Terorizam kao poslovni trošak (18)
- Ukupna porezna stopa* (23)
- Kvalitet prirodno-matematičkog obrazovanja (36)
- Uticaj tuberkuloze na poslovanje (37)
- Fleksibilnost utvrđivanja plaće (40)
- Vladin dug* (44)
- Kvalitet opskrbe el.energijom (48)
- Raspon kamatne stope* (48)

10 konkurentnih nedostataka:

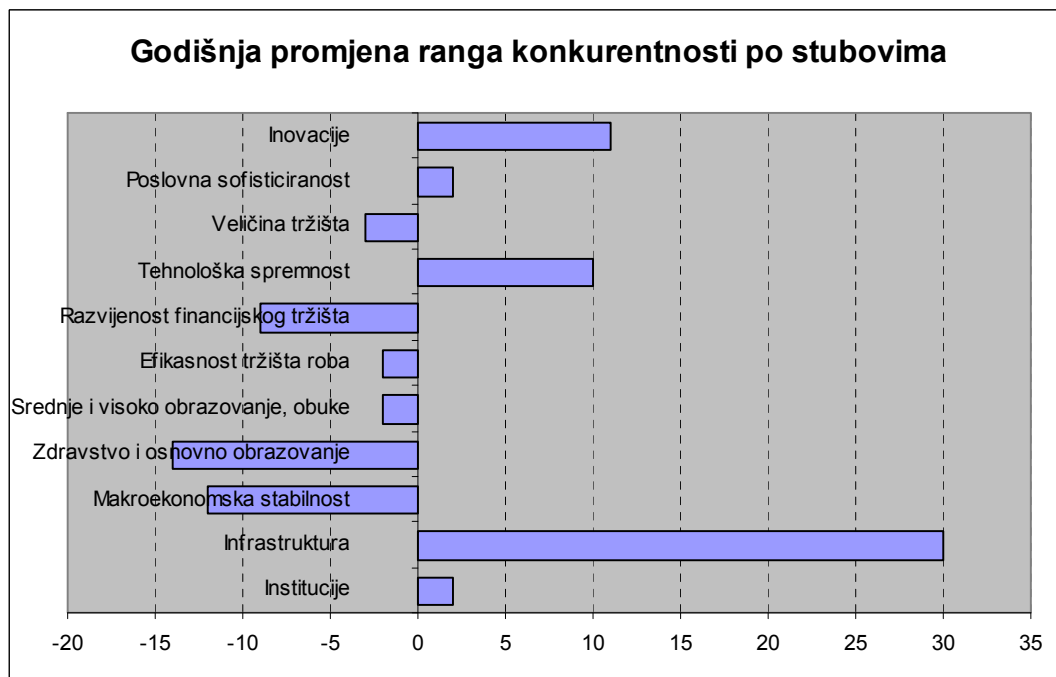
- Učinkovitost pravnog okvira u rješavanju sporova (137)
- Kvalitet putova (137)
- Stupanj tržišne dominacije (137)
- Kvalitet luka (138)
- Kvalitet avio prometa (138)
- 'Odljev mozgova' (138)
- Transparentnost vladinih odluka (139)
- Etično ponašanje poduzeća
- Zaštita interesa manjinskih dioničara (139)
- Kvalitet sveukupne infrastrukture (139)

*stavke označene zvijezdicom predstavljaju 'hard data' odnosno podatke dobijene iz službenih statistika

Kao što je vidljivo na grafikonu 3, Bosna i Hercegovina nalazi se uvjerljivo na dnu ljestvice odabranih zemalja i najmanje je konkurentna europska zemlja u posljednje tri godine. U odnosu na prethodni izvještaj postoji poboljšanje u stupu 'infrastruktura', 'institucije', 'tehnološka spremnost' i 'inovacije', dok su pogoršanja zabilježena kod stupa 'makroekonomska stabilnost', 'zdravstvo i osnovno obrazovanje' te 'razvijenost financijskog tržišta'. Postoji izvjesna nekonzistentnost između 'soft' podataka dobijenih anketom i 'hard' podataka, odnosno podataka iz službenih statistika BiH, ali ona u svakom slučaju nije signifikantna u tolikoj mjeri da uzrokuje 102.mjesto na ljestvici konkurentnosti.

Grafikon 3

Grafikon 4

Konsolidirani izvještaji

(pripremila: Aleksandra Regoje i Mirela Kadić)

Tablica 1. (Konsolidirani izvještaji: BiH, entiteti, JR)

Konsolidirani izvještaj uključuje:

- prihode od neizravnih poreza koje prikuplja Uprava za neizravno oporezivanje na Jedinostveni račun,
- transfere sa Jedinostvenog računa UIO za servisiranje vanjskog duga,
- transfere sa Jedinostvenog računa UIO za financiranje Brčko Distrikta, županija, općina i Direkcija za puteve,
- prihode i rashode proračuna institucija Bosne i Hercegovine,
- prihode i rashode proračuna Federacije BiH,
- prihode i rashode proračuna Republike Srpske.

Tablice 2.1. – 2.2. (Konsolidirani izvještaji: županije)

1. Konsolidirani izvještaj uključuje:

- Prihode i rashode proračuna županija
- Prihode i rashode proračuna pripadajućih općina

2. Neto financiranje se odnosi na razliku primljenih zajmova i njihove otplate.

Preliminarni konsolidirani izvještaj: BiH, entiteti i JR, I-II 2011.

	I	II	Ukupno
Prihodi	409,1	386,9	796,0
Porezni prihodi	383,4	362,1	745,5
Neizravni porezi	366,1	338,5	704,6
PDV	237,7	222,1	459,8
PDV na uvoze	138,3	180,4	318,7
PDV obaveza prema PDV prijavama	149,5	115,6	265,2
PDV prema automatskom razrezu od stane UNO	0,0	0,1	0,1
PDV jednokratne uplate	0,3	0,2	0,4
Ostalo	2,7	2,6	5,2
Povrat PDV	-53,1	-76,8	-129,9
Carine	15,5	20,9	36,4
Porez na promet	0,0	0,0	0,0
Trošarine	93,2	76,4	169,6
uvozni pr.	60,6	54,1	114,7
u zemlji	32,6	22,3	54,9
Putarina	21,2	19,0	40,2
Ostalo	1,5	1,3	2,8
Ostali povrati	-3,1	-1,2	-4,2
Izravni porezi	17,3	23,6	40,9
Prihodi od poreza na dobit	5,4	7,4	12,8
Prihodi od poreza na dohodak	8,1	12,1	20,2
Ostali izravni porezi	3,9	4,1	8,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0
Neporezni prihodi	23,8	23,5	47,3
Grantovi	1,9	1,3	3,2
Ostali prihodi	0,0	0,0	0,0
Rashodi	393,2	366,7	759,9
Bruto plaće i naknade troškova zaposlenih	118,1	115,4	233,5
Izdaci za materijal i usluge	9,9	13,6	23,5
Subvencije i transferi	89,2	83,6	172,8
Kamate (domaće i strane)	3,3	4,6	7,8
Kamate na ino-dug	3,3	4,6	7,8
Kamate na unutarnji dug	0,0	0,0	0,0
Ostala tekuća potrošnja	2,9	3,4	6,3
Kapitalni izdaci	0,2	0,4	0,6
Ostali izdaci	4,2	2,7	7,0
Transferi sa JR	166,9	144,5	311,4
od čega: FBiH / županije, općine, Direkcija za ceste	127,5	110,3	237,8
od čega: RS / gradovi, općine, JP "Putevi RS"	28,5	24,2	52,7
od čega: Brčko	10,9	10,0	20,9
Primljene otplate datih zajmova (neto) i kapitalni dobici	-1,5	-1,5	-2,9
Bilans	15,8	20,2	36,0
Financiranje	-15,8	-20,2	-36,0

Tablica 1.

Sarajevska županija, I-XII 2010.g.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-XII 2010
1 Prihodi (11+12+13+14)	54.317.148	52.550.715	57.720.585	69.635.192	58.026.539	53.422.855	60.932.496	63.260.583	65.709.592	60.489.162	60.071.977	46.552.498	702.689.342
11 Prihodi od poreza	44.245.090	41.306.346	44.676.053	51.198.349	46.975.036	44.764.486	50.336.417	51.364.064	55.575.499	49.461.549	49.788.900	53.997.326	583.689.115
Porezi na dohodak i dobit	10.594.976	10.108.612	13.851.682	15.851.346	10.496.101	10.284.131	11.061.263	9.838.174	11.851.612	10.175.450	10.479.173	15.201.746	139.794.266
Porez na imovinu	2.224.259	4.556.217	3.030.127	2.429.503	2.121.028	2.523.598	2.122.160	1.970.072	4.718.904	2.222.779	2.474.342	2.413.398	32.806.386
Neizravni porezi	31.353.728	26.559.734	27.707.376	32.729.767	34.293.856	31.893.852	37.127.930	39.479.511	38.943.208	37.007.745	36.770.157	36.482.177	410.349.040
Ostali porezi	72.127	81.783	86.868	187.734	64.051	62.905	25.064	76.308	61.775	55.575	65.229	-99.995	739.423
12 Neporezni prihodi	9.072.392	10.091.903	11.490.828	15.993.982	9.627.217	7.319.044	9.027.072	9.499.318	8.153.564	9.177.371	7.969.126	-9.583.056	97.838.762
13 Grantovi	999.666	862.641	974.053	2.134.310	1.424.287	1.049.500	1.279.182	1.817.551	1.690.304	1.426.308	2.024.126	1.646.036	17.327.964
14 Ostali prihodi	0	289.825	579.650	308.550	0	289.825	289.825	579.650	290.225	423.934	289.825	492.191	3.833.500
2 Rashodi (21+22)	48.722.895	52.992.432	57.093.023	61.774.573	63.132.592	57.637.825	65.783.060	56.360.395	64.790.553	55.466.719	60.930.578	89.726.773	734.411.420
21 Tekući izdaci	48.822.450	53.054.130	57.169.905	61.672.835	62.725.000	57.738.106	64.899.446	56.427.659	64.673.707	55.668.787	61.001.408	90.715.345	734.568.779
Bruto plaće i naknade	22.960.317	23.471.521	23.860.303	24.180.848	23.978.248	23.896.521	26.723.411	22.794.733	23.586.917	23.571.924	24.274.040	25.236.418	288.535.201
Izdaci za materijal i usluge	3.289.162	6.012.171	6.011.037	6.493.352	5.976.393	5.477.088	5.182.990	4.106.244	5.516.371	4.850.397	6.586.714	9.957.353	69.459.271
Grantovi	22.541.471	23.568.486	27.247.373	30.987.093	32.709.653	27.945.680	32.866.618	29.291.025	35.483.993	26.891.953	30.046.399	54.509.453	374.089.197
Izdaci za kamate i ostale naknade	31.501	1.953	51.193	11.542	60.706	418.817	126.426	235.657	86.426	354.512	94.255	1.012.122	2.485.110
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22 Neto pozajmljivanje*	-99.555	-61.698	-76.882	101.738	407.592	-100.280	883.614	-67.264	116.846	-202.068	-70.830	-988.572	-157.359
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	60.521	209.765	572.111	2.944.809	1.523.319	156.997	1.787.045	4.828.883	2.440.803	3.549.194	4.097.272	6.788.370	28.959.088
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	5.533.733	-651.483	55.450	4.915.810	-6.629.371	-4.371.967	-6.637.609	2.071.305	-1.521.764	1.473.249	-4.955.873	-49.962.646	-60.681.166
5 Neto financiranje**	-91.026	-9.722	-276.674	-9.722	-99.566	-10.031	33.714.888	-9.722	-273.955	-9.722	-92.298	-14.133	32.818.317

Tablica 2.1.

Srednjobosanska županija, I-XII 2010.g.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-XII 2010
1 Prihodi (11+12+13+14)	15.023.545	13.518.837	14.271.054	16.201.417	16.808.233	16.416.312	17.102.745	18.056.308	17.890.732	17.511.243	17.301.353	19.052.904	199.154.681
11 Prihodi od poreza	12.536.490	11.209.102	11.627.750	13.565.437	14.186.132	13.017.296	14.511.228	15.320.045	14.920.937	14.234.957	14.266.503	15.139.780	164.535.657
Porezi na dohodak i dobit	1.711.595	1.699.951	1.867.334	2.169.977	2.428.002	1.893.816	1.634.597	1.714.118	1.406.622	1.467.898	1.701.646	2.446.426	22.141.981
Porez na imovinu	338.414	496.048	375.361	393.851	375.607	374.634	402.821	358.851	504.505	327.760	323.446	554.910	4.826.206
Neizravni porezi	10.476.726	8.996.477	9.376.777	10.992.836	11.373.616	10.738.086	12.461.818	13.236.412	12.982.013	12.430.814	12.229.679	12.123.382	137.418.636
Ostali porezi	9.755	16.627	8.278	8.774	8.908	10.760	11.992	10.664	27.797	8.486	11.732	15.062	148.834
12 Neporezni prihodi	2.315.995	2.116.970	2.445.591	2.337.662	2.342.786	2.913.703	2.227.915	2.111.731	2.119.601	2.358.082	2.527.764	3.276.666	29.094.466
13 Grantovi	171.060	187.765	197.713	298.318	279.315	485.312	363.602	624.532	850.194	913.850	519.585	748.958	5.640.205
14 Ostali prihodi	0	5.000	0	0	0	0	0	0	0	4.353	-12.500	-112.500	-115.647
2 Rashodi (21+22)	12.723.697	13.776.924	15.845.223	14.737.658	14.503.370	16.132.802	15.231.991	15.628.071	20.028.709	16.271.863	15.694.645	21.276.825	191.851.778
21 Tekući izdaci	12.723.697	13.776.924	15.861.555	14.737.658	14.503.370	16.132.802	15.231.991	15.628.071	20.028.709	16.271.863	15.694.645	21.276.825	191.868.110
Bruto plaće i naknade	8.717.393	9.072.322	10.171.382	9.194.860	9.134.602	10.073.951	10.222.707	8.552.134	10.109.598	9.102.221	9.198.595	9.602.751	113.152.515
Izdaci za materijal i usluge	2.063.634	1.949.141	1.864.729	1.790.977	1.537.439	1.496.857	1.477.325	1.297.852	1.868.165	2.192.947	2.280.808	3.186.826	23.006.701
Grantovi	1.877.196	2.669.265	3.712.525	3.649.107	3.659.562	4.438.447	3.429.009	5.644.014	7.829.723	4.820.044	4.098.660	8.292.284	54.119.837
Izdaci za kamate i ostale naknade	12.063	12.586	33.516	24.855	91.859	45.600	23.065	57.247	101.858	81.979	30.091	68.438	583.158
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	53.411	73.609	79.403	77.860	79.909	77.945	79.885	76.823	119.366	74.671	86.491	126.527	1.005.900
22 Neto pozajmljivanje*	0	0	-16.332	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-16.332
3 Neto nabavka nefinancijskih sredstava	-29.165	81.593	83.466	526.494	294.471	207.177	589.624	428.830	945.225	1.231.976	1.246.223	2.940.500	8.546.414
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	2.329.013	-339.680	-1.657.635	937.266	2.010.391	76.332	1.281.129	1.999.407	-3.083.202	7.404	360.484	-5.164.421	-1.243.511
5 Neto financiranje**	-24.152	50.026	-22.443	297.861	4.090.903	-104.656	-105.214	-104.129	-104.693	-105.271	-104.158	-104.736	3.659.336

Tablica 2.2.